

Koersnotitie
Eindversie 28 augustus 2018

Rozendaal Energieneutraal 2050
- energie & klimaat transitieopgave -

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Inleiding	7
Ambities - waar gaan we heen?	11
Aanpak op hoofdlijnen	15
Organisatie, planning en kosten	19

Samenvatting

Specifieke aandacht voor de energie en klimaatopgave

Eén van de speerpunten uit het coalitieakkoord betreft het klimaat. Het is een grote opgave om Nederland komende jaren duurzaam te maken. Hiervoor is een energietransitie noodzakelijk waaraan de gemeente actief wil bijdragen. Dat wil ze onder meer doen door een langetermijnvisie op te stellen en een (daarbij behorende) concrete uitvoeringsagenda uit te werken, met als doel op de lange termijn: Rozendaal energieneutraal in 2050. Deze koersnotitie is opgesteld om een versnelling in gang te zetten specifiek op de energie- en klimaattransitie.

Ambitie

Er is veel te doen én te winnen als het gaat om het energie & klimaatvraagstuk. Gelukkig gebeurt er al veel op dit gebied en dat zal de komende jaren alleen maar toe nemen. De gemeente wil, samen met partners, een actieve rol oppakken. Hierbij past een richtinggevende, enthousiasmerende hoofdambitie en bijbehorende doelstellingen:

1. Rozendaal wil uiterlijk in 2050 energieneutraal zijn.
De ambitie geeft helderheid en richting: een duidelijke stip op de horizon maakt duidelijk welke kant de beweging opgaat.
2. In lijn met de regionale ambities wordt als korte termijn doelstelling (tot 2023) gehanteerd: 1,5 % energiebesparing per jaar in de gebouwde omgeving en 2% duurzame energie opwekking per jaar.
Omdat 2050 nog erg ver weg is, kiezen we voor een inspirerend doel op de middellange termijn (2023) waar we met betrokken stakeholders naar toe kunnen werken.
3. De transitie opgave zetten we in als katalysator voor andere zaken
We zien de mogelijkheden van deze transitie breder en willen de energie & klimaattransitie juist ook inzetten als katalysator voor bijvoorbeeld economische en sociale groei.

Wat gaan we daar voor doen?

Samen met betrokken partners werken we komend half jaar aan een Uitvoeringsagenda, passend bij de ingezette koers. Voor de energietransitieopgave werken we komende jaren via de drie werklijnen Energiebesparing (1), Duurzame energie opwekking (2) en Duurzame warmte ('van aardgas los') (3) samen met stakeholders aan de transitie naar een duurzame energievoorziening. Daarnaast wordt een klimaatstrategie uitgewerkt met betrokken klimaatpartners, om beter voorbereid te zijn op de effecten van klimaatverandering komende jaren.

Deze koersnotitie maakt duidelijk hoe we willen werken de komende jaren en waar we mee aan de slag gaan. Welke acties daar precies bij passen, is van vele facetten afhankelijk, bijvoorbeeld welke initiatieven er worden gestart vanuit de samenleving. Daar willen we zoveel mogelijk bij aansluiten. Zo ontstaat er een dynamische uitvoeringsagenda voor de energie & klimaattransitie. Een gezamenlijke opgave betekent ook dat gezamenlijk een organisatiestructuur wordt opgezet, projecten worden gekozen en budgetten geregeld. De gemeente stelt zich hierin faciliterend op en stimuleert dat elke 'uitvoeringspartner' zelf verantwoordelijkheid neemt. Bewoners, organisaties en instellingen werken op een gelijkwaardig niveau aan de transitieopgave voor Rozendaal. Samen meters maken de komende vier jaar door elkaar scherp te houden en oplossingsgericht te handelen.

Inleiding

Brede visie op duurzaamheid

In de Duurzaamheidsnota 2018-2022 is een brede visie opgenomen ten aanzien van verschillende duurzaamheidsaspecten zoals energie, bouwen en wonen, mobiliteit, inkoop, eigen vastgoed, biodiversiteit, water, afval en grondstoffen. Bij het realiseren van de duurzaamheidsvisie wordt een strategie gehanteerd die bestaat uit twee delen: *zelf doen* en *anderen stimuleren*.

Zelf doen door het goede voorbeeld te geven, zoals de bouw van de duurzame Dorpsschool, de toepassing van LED-verlichting, de plaatsing van zonnepanelen op het gemeentehuis, de toepassing van (duurzame) gebakken klinkers in de openbare ruimte en duurzame inkoop van diverse goederen en diensten. *Anderen stimuleren* door ze te informeren, inspireren, motiveren en faciliteren waar we kunnen op de verschillende duurzaamheidsaspecten. Zo hebben gemeente, inwoners en instellingen/bedrijven de afgelopen jaren eerste stappen gezet én resultaten geboekt naar een duurzaam Rozendaal.

Specifieke aandacht voor de energie en klimaatopgave

In de coalitieovereenkomst 2018-2022 'Naar een toekomstbestendig en duurzaam Rozendaal' is een aantal speerpunten voor komende bestuursperiode opgenomen. Eén van de speerpunten betreft het klimaat. Het is een grote opgave om Nederland komende jaren duurzaam te maken. Hiervoor is een energietransitie noodzakelijk waaraan de gemeente actief wil bijdragen. Dat wil ze onder meer doen door een langetermijnvisie op te stellen en een (daarbij behorende) concrete uitvoeringsagenda uit te werken, met als doel op de lange termijn: Rozendaal energieneutraal in 2050.

De nu voorliggende koersnotitie is opgesteld om een versnelling in gang te zetten specifiek op de energie- en klimaattransitie. Dit betekent niet dat de overige duurzaamheidsaspecten als 'niet meer relevant' worden beschouwd. We zien dat deze aspecten al veel meer intrinsiek zijn opgenomen in ons dagelijks doen en handelen. Zo zal bij een toekomstige aanbesteding voor afvalinzameling ook gekeken worden naar de mogelijke inzet van duurzame inzamelvoertuigen, om zo direct zelf te sturen op duurzame mobiliteit. Daarnaast zal het faciliteren en stimuleren van elektrisch vervoer van belang zijn bij de transitie naar een duurzame (aardgasloze) energie infrastructuur.

Kort intermezzo – Duurzaamheid en de nieuwe Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet biedt ook mogelijkheden en instrumenten om invulling te geven aan duurzaamheidsaspecten. De centrale doelstelling van de Omgevingswet is om, met het oog op duurzame ontwikkeling, te zorgen voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit.

De zes kerninstrumenten van de nieuwe wet bieden elk aanknopingspunten om het begrip 'duurzaamheid' concreet handen en voeten te geven. Zo vraagt de verplichte omgevingsvisie gemeenten om een strategische visie te ontwikkelen op duurzame ontwikkelingen rond energietransitie en klimaatadaptatie.

In programma's kan die visie concreet worden uitgewerkt, bijvoorbeeld voor het uitfaseren van aardgas. Het omgevingsplan maakt maatwerkvoorschriften mogelijk, maar kan ook meldingsplichten bevatten of bijvoorbeeld een verbod op houtstook. Gemeenten moeten hiermee zelf aan de slag en eigen keuzes maken.

Urgentie energie & klimaat transitieopgave

Rozendaal wil toewerken naar een toekomstbestendige en duurzame gemeente, waarin het goed wonen, werken en verblijven is. De ongewenste gevolgen van het broeikas-effect, mede veroorzaakt door de uitstoot van fossiele energie, worden steeds duidelijker en zichtbaarder. Daarnaast raken fossiele energiebronnen op binnen circa 60 jaar. Kortom, er is urgentie op de transitie naar een duurzame energievoorziening.

Kort intermezzo - Nationaal Klimaatakkoord 2018

In december 2015 sloten 195 landen in Parijs een Klimaatakkoord. In dit verdrag is bepaald dat de opwarming van de aarde moet worden beperkt tot minder dan 2°C (met het streven dit te beperken tot 1,5°C). Dit VN Klimaatakkoord laat zien dat bereidheid wereldwijd groot is om werk te maken van een duurzame toekomst. Zo is de duurzaamheidopgave een wereldprobleem, maar tegelijk ook een probleem waar we lokaal veel aan kunnen en moeten bijdragen. Nederland heeft dit akkoord geratificeerd en moet zich daarom inzetten om de energietransitie te realiseren. De urgentie is hoog, aangezien huidige investeringen voor een groot deel de invulling van ons energiesysteem in 2050 bepalen.

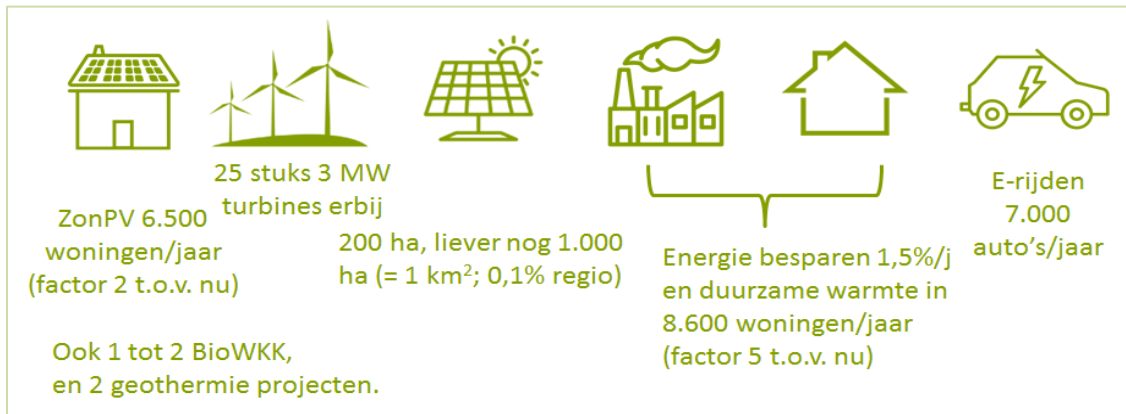
Op 10 juli 2018 is het landelijk klimaatakkoord (op hoofdlijnen) gepresenteerd: kern daarvan is dat in 2030 een CO2-reductie van 49 procent wordt bereikt ten opzichte van 1990. Na omvangrijke onderhandelingen die werden gevoerd aan vijf verschillende sectortafels, is er een voorstel voor de hoofdlijnen van een Klimaatakkoord tot stand gekomen. Daarin hebben de deelnemers voor Nederland de ambitie gesteld om de uitstoot van CO2 in 2030 met 49% terug te dringen vergeleken met het jaar 1990. Het akkoord bevat zowel voorstellen van de vijf afzonderlijke sectortafels als een aantal dwarsdoersnijdende thema's en overkoepelende aandachtspunten.

Het definitieve programma met maatregelen is pas te maken als een beter beeld ontstaat van de effecten van de voorgestelde maatregelen. Het voorstel is daarom voorgelegd aan het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Centraal Planbureau (CPB). Het PBL gaat de plannen in de zomer van 2018 doorrekenen om te bepalen of de rijksdoelstelling om te komen tot de beoogde CO2-reductie in 2030 daadwerkelijk te verwezenlijken is én welke prioriteiten daarbij passen. De doorrekening door het CPB moet daarnaast een eerste beeld opleveren van de budgettaire gevolgen van het voorstel en zo mogelijk ook de lasten-, inkomens- en koopkrachteffecten.

De verwachting is dat er eind 2018 een concreet nationaal Klimaatakkoord ligt: een gedragen set van maatregelen die beantwoordt aan de sectordoelstellingen. Ook van dit eindvoorstel zal een doorrekening van het integrale pakket aan maatregelen door het PBL in samenwerking met het CPB plaatsvinden.

Geactualiseerde Routekaart Energietransitie regio Arnhem-Nijmegen

In 2013 heeft de regio Arnhem Nijmegen de Routekaart *De Groene Kracht* vastgesteld. De routekaart gaf aan hoe de regio uiterlijk in 2050 energieneutraal kan worden binnen haar eigen grenzen. Toen werd al duidelijk dat het om een opgave gaat met een grote ruimtelijke en maatschappelijke impact. In de afgelopen vijf jaar is het verbruik van fossiele energie binnen de regio weliswaar afgenomen, de productie van duurzame energie is ook verminderd. Energieneutraal in 2050 vergt daarom binnen de regio een extra versnelling. Die versnellingsopgave is fors en urgent: gemeenten en regio moeten daar nu mee starten. Dat vraagt om een goede regionale samenwerking, duidelijke afspraken en een gezamenlijke marktbenadering.

Korte termijn doelstellingen (2023) regionale routekaart Arnhem-Nijmegen

In 2018 heeft daarom een actualisatie plaatsgevonden van de regionale routekaart, en zijn de korte termijn doelstellingen verder aangescherpt (zie bovenstaande afbeelding). Deze routekaart vormt de basis voor het opstellen van de verplichte Regionale Energiestrategie (RES). De gestelde ambities en korte termijn doelstellingen uit deze regionale routekaart vormen input voor de in te zetten koers binnen onze gemeente.

Kort intermezzo – Geactualiseerde routekaart energietransitie regio Arnhem-Nijmegen

In 2013 werd de regionale routekaart De Groene Kracht vastgesteld, waarin ambities voor de energietransitieopave binnen de regio Arnhem-Nijmegen zijn verwoord. De afgelopen vijf jaar laat vele ontwikkelingen zien op het gebied van techniek, akkoorden en financiering van de energietransitie. Dit biedt nieuwe mogelijkheden. De agenda is inmiddels uitgebreid met onderwerpen als aardgasloos, circulaire economie, elektrisch vervoer, waterstof en geothermie. Veel gemeenten hebben een eigen energieplan en geven met inwoners, bedrijven en energiecoöperaties de energietransitie actief vorm en inhoud in het dagelijkse leven. De regio kan alleen goed op deze ontwikkelingen en mogelijkheden inspelen, als er een breed gedragen beeld is over de inrichting van de energiehuishouding op langere termijn.

De nieuwe routekaart biedt dit actuele inzicht. Het richt zich vooral op de technologische dimensie, en dus alleen zijdelings op onder andere de ruimtelijke dimensie en de governance. De routekaart combineert de transitie op het gebied van elektriciteit, vervoer, en warmte.). De routekaart bestaat uit een mix van maatregelen die de regio kan nemen om zo bij te dragen aan energieneutraliteit.

De filosofie van de nieuwe routekaart is als volgt:

- 1. Zorg eerst dat de energiebehoefte daalt (preventie) door o.a. stimuleren van circulaire economie;*
- 2. Pas dan energiebesparing toe, ook door uitwisselen restwarmte en energiezuinige apparaten;*
- 3. Produceer duurzame energie in gebouwde omgeving en bij bedrijven waar mogelijk;*
- 4. Vul de resterende vraag naar energie in met grootschalige duurzame energie uit de regio;*
- 5. Wanneer dit niet toereikend is importeer dan duurzame energie, denk aan wind op zee.*

De routekaart leert dat 'Ergieneutraal 2050' alleen kan worden gehaald als alle opties en kansen in de regio zelf worden benut. Zowel de kleinschalige als de grootschalige opties zijn hard nodig. De routekaart laat ook de noodzaak van innovatie zien: waterstof, energieopslag en circulaire economie zijn weliswaar nog onbekende factoren, maar ze maken dat de energievraag sneller kan dalen en duurzame energie beter inpasbaar wordt tegen lagere kosten.

Verder richting 2023, de opgave op de korte termijn

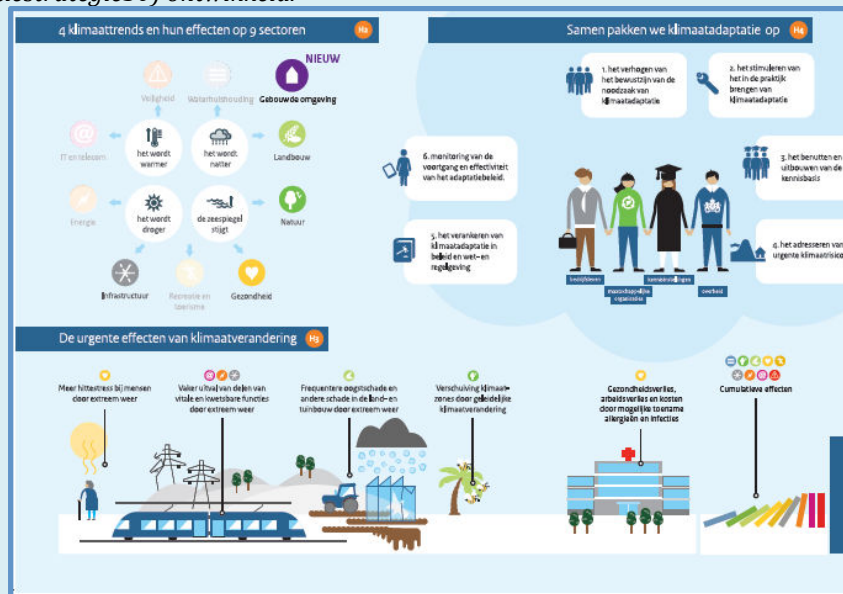
Belangrijke thema's voor de opgave voor de komende zes jaar zijn, naast verdere energiebesparing, meters maken in warmtetransitie (aardgasloos), meer duurzame elektriciteit en meer duurzaam vervoer.

Klimaatstrategie

Naast de energietransitie opgave worden op termijn problemen voorzien op het gebied van opwarming van de gebouwde omgeving, wateroverlast en (langdurige) droogte. Afgelopen zomer hebben we de impact van langdurige droogte op onze directe leefomgeving kunnen ervaren, thema's als hittestress of verdroging zullen in de nabije toekomst een nadrukkelijker rol gaan spelen. Klimaatadaptatie zal dan ook een belangrijk aandachtspunt moeten zijn in de nader uit te werken klimaatstrategie.

Kort intermezzo – Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en de NAS

Vanaf 2010 werkt Nederland onder regie van de Deltacommissaris aan de opgaven op het gebied van waterveiligheid, zoetwaterbeschikbaarheid en een klimaatbestendige inrichting. Om Nederland op tijd klimaat-bestendig en water-robust te maken is het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en de NAS (Nationale Klimaatadaptatiestrategie³⁰) ontwikkeld.

Kwetsbaarheden met betrekking tot wateroverlast, hittestress, droogte en waterveiligheid worden in beeld gebracht via stresstesten (uiterlijk 2019) en dialogen worden gestart (uiterlijk 2019) om te komen tot regionale klimaat strategieën en uitvoeringsagenda's met maatregelen (uiterlijk 2020). Er wordt hierbij expliciet aandacht besteed aan het landelijk en het stedelijk gebied. Bodemdaling wordt, waar dat speelt, in de stresstesten nadrukkelijk meegenomen. Ook het maatschappelijk vastgoed wordt klimaatbestendig gemaakt. Daarmee komt ook een beeld van de investeringsopgave die nodig is. Uiterlijk in 2020 zijn klimaat strategieën opgesteld en te nemen maatregelen voor klimaatadaptatie bekend. Keuzen worden vastgelegd in omgevingsvisies en omgevingsplannen die tot ten minste 2030 vastliggen.

We beschouwen de noodzakelijke omslag naar een klimaatbestendige gemeente niet alleen als iets wat moet, maar vooral als een kans: een mogelijkheid om sociale en economische meerwaarde te creëren voor Rozendaal. Deze omslag vraagt om visie, lef en vooral doen. Het vraagt om een wenkend perspectief dat mensen in beweging zet in plaats van de transitie als een last te ervaren. Verduurzaming betekent werken aan de nieuwe economie en sociale kansen benutten.

Leeswijzer

In deze notitie werken we onze ambities voor de energie & klimaat transitie uit. Waar wil Rozendaal naar toe, langs welke lijnen gaan we daar aan werken (en met wie), wat is onze rol als gemeente en waar richten we ons de eerstkomende tijd op.

Ambities – waar gaan we heen?

Er is veel te doen én te winnen als het gaat om het energie & klimaatvraagstuk. Gelukkig gebeurt er al veel op dit gebied en dat zal de komende jaren alleen maar toe nemen.

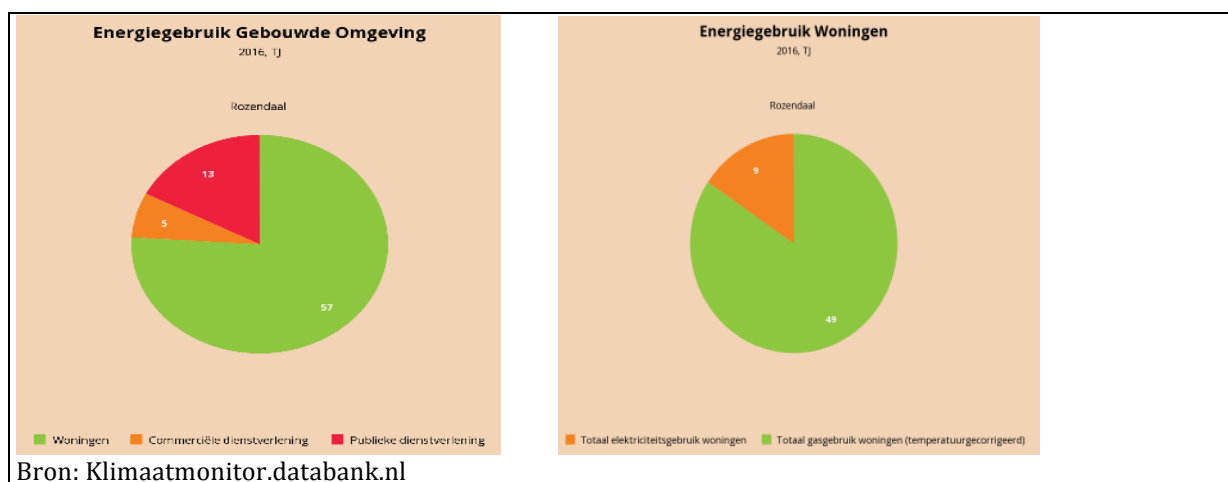
De regie op de opgave ligt bij de decentrale overheden, binnen 30 regio's wordt komend jaar een zogenaamde Regionale Energie Strategie (RES) uitgewerkt, die samen 'optellen' tot de gewenste CO2-reductie van 49 procent in 2030 in Nederland. Daarnaast wordt voor 2020 een Regionale Klimaatstrategie uitgewerkt. Rozendaal heeft ambities als het gaat om deze opgave en de gemeente wil, samen met partners, een actieve rol oppakken. Hierbij past een richtinggevende, enthousiasmerende hoofdambitie:

1. Rozendaal wil uiterlijk in 2050 energieneutraal zijn.

De energietransitie gaat over de transitie van fossiele naar duurzame energiebronnen. Bij het vaststellen van het coalitieakkoord in april 2018 is reeds bepaald op termijn energieneutraal te willen zijn. Wij willen deze ambitie graag verder aanscherpen, zodat we aansluiten bij de afspraken in Parijs en bij landelijke, provinciale en regionale doelstellingen. Bovendien geeft een ambitie helderheid en richting: een duidelijke stip op de horizon maakt duidelijk welke kant de beweging opgaat. En het geeft duidelijkheid aan investeerders: de transitie vraagt om (grote) investeringen van diverse partijen. Of het nu particuliere woningeigenaren betreft die maatregelen treffen aan hun woning, of de netbeheerder die moet investeren in de energie infrastructuur. De afweging voor het al dan niet doen van die investeringen wordt duidelijker als het ambitieniveau voor iedereen bekend is.

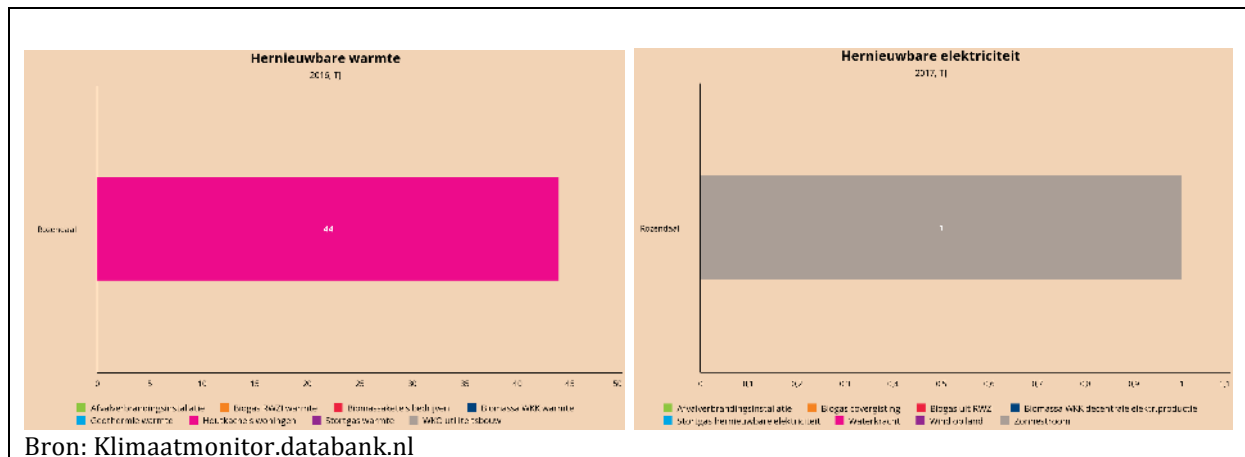
2. In lijn met de regionale ambities wordt als korte termijn doelstelling gehanteerd: 1,5 % energiebesparing per jaar in de gebouwde omgeving en 2% duurzame energie opwekking per jaar.

Omdat 2050 nog erg ver weg is, kiezen we voor een inspirerend doel op de middellange termijn (2023) waar we met betrokken stakeholders naar toe kunnen werken. We sluiten aan bij de korte termijn doelstellingen uit de routekaart van de regio Arnhem-Nijmegen. De nationale klimaatmonitor biedt inzicht in het energieverbruik en de hoeveelheid hernieuwbare energie van alle gemeenten in Nederland, zo ook Rozendaal.

In 2016 werd in totaal 75 TJ aan energie verbruikt in de gebouwde omgeving van Rozendaal, waarvan 57 TJ door woningen, 13 TJ door Publieke Dienstverlening en 5 TJ door Commerciële Dienstverlening.

Om de bespaardoelstelling van 1,5% te behalen, zal dus een besparing van 1,1 TJ aan energie per jaar moeten worden gerealiseerd. Ruim driekwart van het totale energieverbruik is benodigd voor warmte (verwarming en tapwater) en elektriciteit in woningen in Rozendaal. Meer dan driekwart van het energieverbruik in woningen wordt gebruikt voor warmte door middel van aardgas (49 TJ/jaar). De grootste slag qua besparing is dan ook hier te halen.

Op dit moment wordt 29% van de totale energie die we in Rozendaal verbruiken op 'duurzame' wijze opgewekt. Dit lijkt een aanzienlijke hoeveelheid, maar dit betreft hoofdzakelijk duurzaam opgewekte warmte door houtstook. Op dit moment is er nogal wat discussie over het 'duurzaamheidsgehalte' van houtstook (vooral vanuit het oogpunt van gezondheid/ schone lucht en import van stookhout). Op jaarbasis werd in 2016 in Rozendaal 44 TJ duurzame warmte opgewekt door houtstook in woningen. Slechts 0,2% van de hernieuwbare energie in Rozendaal betreft duurzaam opgewekte elektriciteit (door middel van zonnepanelen). Op jaarbasis werd in 2017 'slechts' 1 TJ aan duurzame elektriciteit opgewekt. Om de jaarlijkse doelstelling van 2% duurzame opwek te realiseren, zal de duurzame opwek van elektriciteit met minimaal 1,5 TJ op jaarbasis moeten stijgen. Dit zal voor Rozendaal voornamelijk gerealiseerd kunnen worden door de plaatsing van zonnepanelen op zoveel mogelijk daken.

3. De transitie opgave zetten we in als katalysator voor andere zaken

De transitieopgave is te benaderen als een opgave van 'sec' besparen van energie, reduceren van CO₂-uitstoot en het opwekken van duurzame energie. Echter, we zien de mogelijkheden van deze transitie breder en willen de energie & klimaattransitie juist ook inzetten als katalysator voor bijvoorbeeld economische en sociale groei:

- De waarde van woningen stijgt naar verwachting als gevolg van vergaande verduurzaming (isoleren, aanleg zonnepanelen, opvang regenwater, etc.);
- De regionale werkgelegenheid neemt toe als de vraag groeit naar het verduurzamen van woningen of andere panden en de aanleg en het onderhoud van lokale energie opwekbronnen;
- Verduurzaming van de woning en directe woonomgeving leidt tot lagere (energie)lasten en biedt meer comfort voor de bewoners en gebruikers van de buitenruimte;

- Lokale, decentrale opwek van duurzame energie gaat gepaard met het tot stand komen van nieuwe, sociale infrastructuren: buurt- of wijkgenoten gaan samenwerken op het gebied van duurzaamheid en kopen samen zonnepanelen in of richten een corporatie op. Deze sociale structuren kunnen ook ingezet worden voor andere vraagstukken in de buurt, zoals bijvoorbeeld de inzet van buurt/deelauto's of gezamenlijke zorginkoop.
- De energietransitie stelt ons voor nieuwe vraagstukken op het gebied van technische en sociale innovatie. Waar slaan we de energie op die overdag wordt opgewekt om die op een ander moment te kunnen gebruiken? Hoeveel inwoners maken komende jaren de overstap naar een elektrische auto, en welke rol speelt deze auto binnen de energiehuishouding? Hoe ziet een Smart Grid¹ voor Rozendaal eruit in de toekomst? Hoe organiseren we lokale duurzame opwek? Binnen onze bestaande netwerken werken we samen met kennis- en onderwijsinstellingen aan deze vraagstukken en zijn we innoverend bezig.

¹ Een smart grid is een energienet waaraan een meet – en regelsysteem is toegevoegd. Hiermee kan vraag en aanbod van diverse energiebronnen op elkaar worden afgestemd.

Aanpak op hoofdlijnen

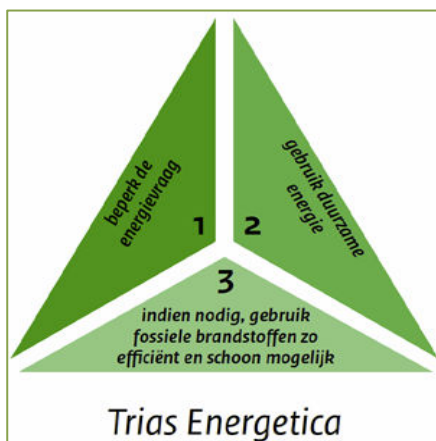
De energie & klimaat transitie is een opgave die nog al eens vergeleken wordt met de wederopbouw. We staan nog maar aan het begin van deze transitie en kunnen het geheel nog niet overzien. Dit vraagt om een frisse en flexibele houding van alle betrokken belanghebbenden. De beste strategie is om op basis van het concrete doel gewoon te starten en de reeds aanwezige energie (in Rozendaal) zo goed mogelijk te benutten. We sluiten daarbij zoveel mogelijk aan bij lokale kansen en initiatieven.

Energietransitie opgave

Binnen de energietransitie opgave onderscheiden we drie werklijnen:

1. Energiebesparing
2. Duurzame energie opwekking
3. Duurzame warmte

Energiebesparing

Bij de invulling van de energie transitie opgave werken we volgens de drie-stappen-strategie *Trias Energetica*². De eerste en meest effectieve stap in de trias energetica is het inzetten op energiebesparing in de gebouwde omgeving. Want de energie die *niet* gebruikt wordt, is nog altijd de meest duurzame energievorm. Activiteiten en projecten rond energiebesparing in de gebouwde omgeving worden specifiek voor de verschillende doelgroepen uitgevoerd. Daarbij proberen we zoveel mogelijk aansluiting te zoeken bij ‘natuurlijke momenten’ om de verduurzaming onder de aandacht te brengen (denk aan verbouwing of verhuizing).

Afhankelijk van de doelgroep nemen strategische partners als Energieloket Midden-Gelderland, Omgevingsdienst ODRA of de lokale werkgroep duurzaamheid zelf de lead als het gaat om uitvoering van projecten of het stimuleren en enthousiasmeren van bewoners of organisaties op het verduurzamen van woningen of andere gebouwen. Wij bieden (voor zover beschikbaar) de middelen en mogelijkheden om daarin voortgang te boeken. Daarnaast stimuleren en faciliteren we gebouweigenaren (van niet-woningen) om zelf tot actie over te gaan. Ook stimuleren we ze bij de uitvoering van maatregelen, of het oplossen van vraagstukken, om gezamenlijk op te trekken.

Duurzame energie opwekking

Ook al besparen we als gemeente, organisaties en bewoners fors op onze energie, er blijft altijd een energievraag bestaan. Om die energiebehoefte duurzaam in te vullen zal gebruik moeten worden gemaakt van duurzame energiebronnen. Voor Rozendaal zien we de meeste kansen op het terrein van zonne-energie.

² De Trias Energetica (eerder bekend als Trias Energica) is een driestappenstrategie om een energiezuinig ontwerp te maken. Deze strategie werd in 1979 ontwikkeld door de studiegroep StadsOntwerp en Milieu (SOM-1) aan de TU Delft onder leiding van Kees Duijvestein.

Daarbij streven we naar de inzet van (collectieve) initiatieven vanuit bewoners, organisaties en de gemeente. We stimuleren en faciliteren initiatiefgroepen om collectieve opwekprojecten te starten, waaronder het Zonnecollectief Rozendaal van de lokale werkgroep duurzaamheid.

Duurzame warmte

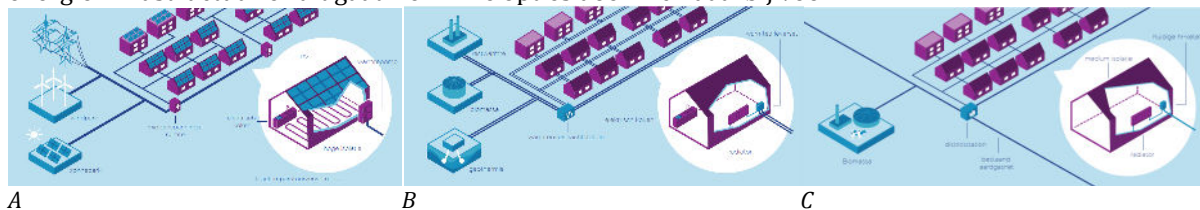
Als gemeente moeten we onze regierol oppakken om de bestaande woningvoorraad 'aardgasvrij' te maken voor 2050. We starten komend jaar een intensief en integraal werkproces, samen met betrokken stakeholders zoals netbeheerder Liander, provincie Gelderland, waterschap Rijn en IJssel, met als beoogd resultaat een Transitievisie Warmte voor Rozendaal voor 2021.

Deze transitievisie geeft de gezamenlijke focus en richting die nodig is om aan de slag te gaan. Een prioritering geeft houvast voor alle partijen, zeker ook voor onze inwoners. Door samen goed onderbouwde keuzes te maken, kunnen we als regisseur samen met stakeholders vervolgens stappen zetten richting uitvoering: uitfasering van het aardgasnetwerk.

Kort intermezzo – Transitievisie Warmte voor iedere gemeente in 2021

Aardgas is wijdverspreid; miljoenen mensen gebruiken dagelijks aardgas om hun woning te verwarmen, te douchen en te koken. In 2050 komt daar een einde aan; heel Nederland moet dan 'aardgasvrij' zijn. De grootsheid van deze opgave kan verlamdend werken; waar moeten we beginnen, welke alternatieven zijn er, welke financiële instrumenten zijn er beschikbaar? Volgens het Interbestuurlijk Beleidsprogramma (IBP) is de inzet dat gemeenten uiterlijk in 2021 een planning vaststellen in de gemeenteraad voor de transitie van de gebouwde omgeving naar aardgasvrij. Daarbij is het doel een CO₂-arme gebouwde omgeving in 2050. Ook zal in 2021 voor iedere gemeente bekend moeten zijn wat het alternatief voor aardgas is.

In deze visies wordt buurt- of wijkgewijs inzichtelijk gemaakt wanneer er iets gaat veranderen en hoe de energie infrastructuur er uit gaat zien. Drie opties doen zich daarbij voor:

A All-electric, (verwarming, tapwater en koken), stroom wordt zoveel mogelijk zelf opgewekt met zonnepanelen

B Aansluiting op een warmtenet, bijvoorbeeld met restwarmte van grote bedrijven (niet relevant voor Rozendaal).

C Behoud van het gasnet, maar dan met hernieuwbaar, duurzaam gas (biogas, groen gas of waterstofgas)

Gemeente voert regie!

Gemeenten zijn de regisseurs van de warmtetransitie. Samen met het Rijk, netbeheerders, provincies, waterschappen en andere stakeholders moeten zij tot een programmatische aanpak komen om invulling te geven aan de noodzakelijke overgang van aardgas naar andere manieren van verwarmen en koken. Om deze regierol goed in te vullen en tot een succesvolle transitie naar duurzame verwarming te komen, is een duurzaam gesmede coalitie, waarin lokale stakeholders zijn betrokken, cruciaal. Alle stakeholders krijgen namelijk te maken met deze transitie, maar geen enkele stakeholder kan deze transitie zelf en onafhankelijk van de ander doorlopen.

Klimaat opgave

Als gemeente werken we vanaf 2019 actief mee aan de totstandkoming van de regionale klimaatstrategie, en zullen we de daaruit voortvloeiende maatregelen voortvarend tot uitvoer brengen. Daar waar nodig leggen we strategische keuzes vast in de nader op te stellen omgevingsvisie en omgevingsplan (instrumenten van de nieuwe Omgevingswet). Overigens wordt via andere beleidsterreinen door de gemeente en andere stakeholders al gewerkt aan klimaatrobuuste oplossingen. Door bijvoorbeeld regenwater in gebieden zelf op te vangen wordt verdroging van de bodem tegengegaan. Ook lopen riolen dan minder vaak vol. Graag blijven we bewoners zelf stimuleren om groen aan te leggen: groene daken, bomen en struiken in tuinen, om zo toekomstige verstening (van tuinen) tegen te gaan.

Organisatie, planning en kosten

Toewerken naar een gezamenlijke, dynamische uitvoeringsagenda

Deze koersnotitie maakt duidelijk hoe we willen werken de komende jaren en waar we mee aan de slag gaan. Welke acties daar precies bij passen, is van vele facetten afhankelijk, bijvoorbeeld welke initiatieven er worden gestart vanuit de samenleving. Daar willen we zoveel mogelijk bij aansluiten. Zo ontstaat er een dynamische uitvoeringsagenda voor de energie & klimaattransitie. Een agenda van ons allemaal: bewoners, bedrijven (al of niet in Rozendaal), instellingen en overheid. De uitvoeringsagenda helpt om aan de slag te gaan met verschillende initiatieven en er via een praktische vorm van coördinatie op toe te zien dat we meters gaan maken.

Een gezamenlijke opgave betekent ook dat gezamenlijk een organisatiestructuur wordt opgezet, projecten worden gekozen en budgetten geregeld. De gemeente stelt zich hierin faciliterend op en stimuleert dat elke 'uitvoerspartner' zelf verantwoordelijkheid neemt. Tijdens de uitvoering van de agenda blijft er een open houding naar de wensen en ideeën van alle klimaatpartners. Bewoners, organisaties en instellingen werken op een gelijkwaardig niveau aan de transitieopgave voor Rozendaal. Samen meters maken de komende vier jaar door elkaar scherp te houden en oplossingsgericht te handelen.

We focussen op de meest kansrijke projecten en processen

Als gemeente hebben we de regierol toebedeeld gekregen voor wat betreft de energie & klimaattransitie. Dat vraagt om het uitzetten van een heldere koers, niet alleen op de inhoud en einddoel (Rozendaal klimaatneutraal in 2050), maar ook op het proces daar naar toe. Voor het welslagen van de uitvoering zijn we immers afhankelijk van de stakeholders om tot gewenste resultaten te komen. Daarbij is een scherpe focus nodig op de meest kansrijke projecten/trajecten, om zo met de beschikbare middelen de komende vier jaar een voldoende grote stap te zetten (voor de benodigde versnelling op de opgave).

Als meest kansrijke projecten zien we op dit moment:

- Actieve lokale inbreng in de uitwerking van de Regionale Energie Strategie
- Actieve communicatie met inwoners over duurzame keuzes en de gemeentelijke opgaven in de energietransitie
- Campagne verduurzaming woningvoorraad i.c.m. al beschikbare duurzaamheidsscan en nader uit te werken stimuleringsregeling
- Alle nieuwbouw energieneutraal realiseren en dit bij verbouw zoveel mogelijk stimuleren
- Faciliteren Zonnecollectief Rozendaal
- Opstarten integraal werkproces Transitievisie Warmte Rozendaal
- Aansluiten bij Gelders Energie Akkoord
- Deelname aan de Community of Practice Wijk van de Toekomst
- Actieve lokale inbreng bij uitvoering Gelderse klimaat-stress-testen

Verder uitbouwen van bestaande netwerken

Rozendaal werkt al jarenlang naar tevredenheid nauw samen met de gemeente Rheden. Daarnaast is de afgelopen bestuursperiode geïnvesteerd in nieuwe samenwerkingsverbanden in de regio, zoals de regio Arnhem-Nijmegen en de omgevingsdienst ODRA. Voor de uitwerking van de regionale strategieën voor energie en klimaat zal intensiever samengewerkt gaan worden met regionale en lokale overheden, waterschap, netbeheerder en overige betrokken organisaties. Ook blijven we nauw samenwerken met de lokale werkgroep duurzaamheid. Daarnaast maken we gebruik van de kennis die beschikbaar is van het Energie Loket Midden-Gelderland, waarin de gemeente participeert en zal de gemeente aansluiten bij het Gelders Energie Akkoord (en de daarbinnen georganiseerde communities of practice).

Planning

Na vaststelling van deze koersnotitie gebruiken we het komend half jaar om een 'gezamenlijke uitvoeringsagenda 2019-2021' op te stellen. Eventuele nieuwe inzichten voortvloeiend uit het maatregelenpakket van het Nationaal Klimaatakkoord (dat naar verwachting eind 2018 gepresenteerd wordt) worden eind van dit jaar direct in de uitvoeringsagenda verwerkt. Na vaststelling in het voorjaar van 2019 kunnen we dan met partners deze uitvoeringsagenda voortvarend 'ter hand nemen'.

De uitvoeringsagenda heeft een dynamisch karakter, en wordt jaarlijks geëvalueerd, en op onderdelen bijgesteld. Uitvoeren én monitoren gaan hierbij hand in hand: na ieder jaar moet er ruimte zijn om 'successen te vieren' en op basis van opgedane kennis, ervaring en nieuwe inzichten op onderdelen de aanpak 'bij te stellen'.

Kosten

De energie & klimaattransitie vraagt om inzet van financiële middelen. In juli van 2018 heeft de gemeenteraad een reserve energietransitie gevormd van € 100.000. Uit deze nieuw gevormde reserve is een krediet beschikbaar gesteld van € 25.000 voor onder meer het opstellen van deze koersnotitie, een bijdrage aan de regionale routekaart en een mogelijke bijdrage voor een zonnecollectief, één van de ideeën van de werkgroep Duurzaamheid.

In de raadsvergadering van september 2018 wordt de raad gevraagd nog aan aanvullend krediet beschikbaar te stellen om de Uitvoeringsagenda op te stellen, en de benodigde procesregie daaromheen te voeren. In de Uitvoeringsagenda (gereed in het voorjaar 2019) wordt een gespecificeerde kostenraming voor de volgende fase (de uitvoering) opgenomen. Dit wordt onderdeel van de reserve energietransitie (en als uitvoeringskrediet beschikbaar gesteld via jaarprogramma 2019 en verder).

In de Uitvoeringsagenda wordt inzicht gegeven in de te verwachten kosten voor:

- Regievoering op verschillende werklijnen
- Communicatie
- Uitvoeringsbudget gemeentelijke investeringen
- Onderzoeksbudget-kennisvouchers
- Initiatievenfonds
- Overige financiële instrumenten/stimuleringsregelingen